

ԱՄՓՈՓՈՒՄՆ ԳՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՎԱՍՆ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԱԿԱՆ
ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ *):

Այս տարի Մայիսի 7-ին, Էջմիածնի մէջ պէտքէ կատարուի Մայրապոյն Պատրիարքի և Կաթողիկոսի ամենայն Հայոց ընտրութիւնը ի տեղի Սրբազնապոյն Գէորգ Կաթողիկոսի, որը վախճանեցաւ 1882 թ. Դեկտեմբերի 6-ին:

Համաձայն Բարձրագոյն Հաստատեալ 11 Մարտի 1836 թ. կանոնադրութեան, վասն Կառավարութեան Հայ-Նուսաւորչական եկեղեցւոյ Ռուսաստանում (§§ 13—17), Էջմիածնի Կաթողիկոսի ընտրութեանը մասնակցումեն քուէրկութեամբ Էջմիածնի Սինոդի բոլոր անդամները, Էջմիածնի ներկայ գտնվող միաբաններից եօթը աւագագոյն եպիսկոպոսներ կամ վարդապետներ և երկու երկու պատգամաւորներ հոգեւորական և աշխարհական իւրաքանչիւր թէ Ռուսաստանի և թէ արտասահմանի թեմերից: Հոգեւոր պատգամաւորը պէտքէ լինի կամ ինքը թեմական առաջնորդը կամ նորանից այդ նպատակով նշանակուած այն թեմի հոգեւորականներից մի անձը. աշխարհական պատգամաւորը իւրաքանչիւր թեմի կողմից ընտրվումէ Հայ-Նուսաւորչական եկեղեցւոյ պատուաւոր անդամներից, որոնք, ըստ նախնի աւանդութեան եկեղեցւոյ, ունին այդ իրաւունքը: Պատգամաւորներից ով որ չկարողանայ նշանակած ժամանակին անձամբ ներկայանալ Էջմիածին, իրաւունք ունի յայտնել Էջմիածնի Սինոդին իւր միտքը գրաւոր կերպիւ:

1829 թուից սկսեալ, այն է Էջմիածինը Ռուսաց Կայսեր իշխանութեան ներքոյ մտնելուց յետոյ, Էջմիածնի Աթոռակալի չորս անգամ եղած ընտրութեանց ժամանակին վերոյիշեալ կարգը պատգամաւորներ ուղարկելու մասին կատարվումէր միայն Ռուսաստանի և Պարսկաստանի թեմերի կողմից: Տաճկաստանի Հայերը, քաղաքական հանգամանքների պատճառով, ամենեւին չեն

*) Ստացուեց սոյն գրութիւնը ի հրատարակութիւն, ի յաւելուած Ապրիլ ամսոյ Արարատայ:

մասնակցել առաջին երկու ընտրութեանցը և մինչև անգամ այդ միջոցին երբեմն չէին ընդունում Էջմիածնի Կաթողիկոսների ընդհանրականութիւնը։ Սոցա կապը Էջմիածնի հետ նորոգուեց միայն քառասուն թուականներից Ներսէս Կաթողիկոսի ընտրութիւնից յետոյ։ Նոքա թէ և մասնակցումէին հետեւեալ երկու Կաթողիկոսական ընտրութիւններին, բայց ոչ ըստ ամենայնի այն ձևով որ պահանջումէր վերոյիշեալ 1836 թ. կանոնադրութիւնը։ Այսպէս, 1858 թ. Կոստանդինուպօլսի ազգային ժողովը նշանակեց Ռուսաստանում բնակուող երկու ռուսահպատակ աշխարհական անձինք, որ Կաթողիկոսական ընտրութեան ժամանակին Տաճկաստանի 45 թեմի կողմից ձայն տան այն Կաթողիկոսացուներից մէկի համար, որոնց մատնացոյց էր արած ազգային ժողովը։ Վերջին Կաթողիկոսական ընտրութեան միջոցին 1866 թ. նոյն Կոստանդինուպօլսի ժողովը ուղարկեց Էջմիածին բոլոր լուսաւորչական Տաճկահայերի թեմերի կողմից նոյնպէս միայն երկու պատգամաւոր, հոգեւորական և աշխարհական, որոնց իրաւունք էր տուած ձայն տալ ըստ թւոյ այդ թեմերի այն Կաթողիկոսացուի համար, որը ստացել էր ձայների մեծամասնութիւն յիշեալ ժողովում։ Յետոյ Կաթողիկոսական ընտրութեան ժամանակ Էջմիածնում այդ պատգամաւորները յայտնեցին, որ իրաւունք ունին 130 ձայն տալու, ըստ թւոյ իբր տաճկաստանում գտնւող 65 թեմերի, բայց 1858 թ. օրինակին հետեւելով Էջմիածնի Սինոդը ընդունեց նրանց կողմից միայն 90 ձայն համեմատ 45 թեմերին։

Թէ 1858 թ. և թէ 1866 թ. ի 11 Մարտի 1836 թ. կանոնադրութեամբ սահմանած ընտրութեան կարգից շեղումն արտայայտիկաց գլխաւորապէս նրանում, որ այդ ընտրութիւնները կատարվեցան իսկապէս ոչ թէ Էջմիածնի սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչի վանքում, այլ Կոնստանտինուպօլսում և ոչ թէ բոլոր Հայոց ազգաբնակութեան պատգամաւորների կողմից, որոնք պէտքէ այդ նպատակաւ ընտրվէին անմիջապէս իւրաքանչիւր թեմից, որպէս պահանջումէ 1836 թ. կանոնադրութեամբ վերահաստատեալ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ նախնի աւանդութիւնը, այլ Կոնստանտինուպօլսում Հայոց ազգային ժողովի կողմից։

Էջմիածնի Կաթողիկոսի առաջիկայ ընտրութեան ժամանակին, որ պէտքէ այժմ կատարվի, կարեւոր է համարուած հետեւել այն

կարգին, որը սահմանված է 1836 թ. կանոնադրութեամբ առանց մի որ և է շեղման: Այս պատճառաւ ընտրութեան ժամանակին ձայն տալու իրաւունքը կունենան բացի Էջմիածնի Սինոդի անդամներէց, Էջմիածնի վանքի եօթը եպիսկոպոսներէց և վարդապետներէց, միայն այն պատգամաւորները, որոնք ընտրված կլինեն յատկապէս դորա համար իւրաքանչիւր Հայ Լուսաւորչական թեմի կողմից: Եթէ առաջիկայ ընտրութեան ժամանակ կրկին ներկայացնուին, իբրեւ Տաճկաստանի բոլոր թեմերի պատգամաւորներ, միայն Կոնստանտինուպօլսի Հայոց Ժողովից ընտրված երկու անձինք, դորա կհամարվին իբրեւ Կոնստանտինուպօլսի թեմի ներկայացուցիչք, մի միայն երկու ընտրողական ձայն տալու իրաւունքով: Կոնստանտինուպօլսի Բարձր Սրբազան Ներսէս Պատրիարքը արդէն ստացել է հարկաւոր բացատրութիւններ այս մտքով թէ Էջմիածնի Սինոդից և թէ մեր Կ. Պօլսի դեսպանատանից:

Այնուհետեւ ձայն տալու իրաւունքը կպատկանի Կաթողիկոսական ընտրութեան համար յատկապէս ընտրված միայն այն պատգամաւորներին, որոնց առաջնորդներին ուղարկած են իւրաքանչիւրին առանձնապէս Էջմիածնի Սինոդի հրաւիրագիրը, հանդերձ Կաթողիկոսական ընտրութեան կարգի մանրամասն բացատրութիւններով, համաձայն 1836 թ. կանոնադրութեան: Այդ թեմերը հետեւեալներն են՝ Ռոմանոսոպօլսի 1, Նոր Նախիջւանի և Բեսարաբիայի, 2, Հաշտարխանի, 3, Երևանի, 4, Վրաստանի և Իմերեթի, 5, Կարաբաղի 6, Շիրվանի, և 7, Կարսի. Պարսկաստանի 1, Ատրպատականի և 2, Իսպահանի և Հնդկաստանի, Տաճկաստանի 1, Կոնստանտինուպօլսի, 2, Երուսաղէմի, 3, Աղթամարի, 4, Թեքերդաղի, 5, Աղբիւնոպօլսի, 6, Վարնայի, 7, Մոլդօ լալախայի, 8, Տրապիզոնի, 9, Ջանիկի, 10, Շաբան - Ղարահիսարի, 11 Թամզար Այսպտերի, 12, Ամասիայի և Մարզվանի, 13, Եւգոկիայի (Թոխաթի), 14, Սեբաստիայի (Սըվազի), 15, Կարինի (Երզրումի), 16, Վանի, 17, Լիմա և Կտուցի, 18, Բասենի (Հասան - Կալի), 19, Բայազէզի, 20, Մուշի, 21, Գղիի (Արնդի) 22, Բաղէշի (Բիթլիսի), 23, Դերջանի, 24, Բաբերդի (Բայբուրդի) 25, Երզնկայի, 26, Չնկուշի, 27, Բալուի, 28, Չարսանջախի, 29, Խարբերդի, 30, Խուզէվանքի, և Չմշկածակի, 31, Արապկերի, 32, Ակնի, 33, Կեմախի, 34, Արդնի, 35, Կեսա-

րիայի, 36, Տիգրանակերտի (Դեարբակերի), 37, Քուրդիստանի, 38, Եդեսիայի, 39, Բաղդադի, 40, Ղալաթի (Էնկիւրի), 41, Իզմիրի (Չմիւռնիա) 42, Եգիպտոսի և Կրիտի, 43, Պանդրմաի, 44, Կուտինայի, 45, Բրուսիայի, 46, Նիկոմիդիայի:

Էջմիածնի Սինոդի հրաւիրագիրը վերոյիշեալ այն թեմերի առաջնորդների անուամբ, որոնք գտնւում են Սամանեան տէրութեան մէջ, Կօնստանդինուպոլսի Կայսերական դեսպանատունը յանձնել է Բարձրաստիճան Ներսէս Պատրիարքին, ըստ պատկանելոյն հասուցանելու համար:

